

Rationalistische en romantische modellen in het tussentaaldebat

Dirk Geeraerts

(K)U Leuven

Quantitative Lexicology and Variational Linguistics

0 wat probeer ik in deze lezing te doen ?

0 wat probeer ik in deze lezing te doen ?

0.1 vertrekkend van een langer lopende, discontinue reflectie over ideologische taalvariatiemodellen:

Geeraerts, Dirk (2008). 'The logic of language models: rationalist and romantic models and their avatars'. In Kirsten Süselbeck, Ulrike Mühlischlegel and Peter Masson (eds.), *Lengua, Nación e Identidad. La regulación del plurilingüismo en España y América Latina* 43-73. Madrid / Frankfurt: Iberoamericana / Vervuert.

-> hoe kan dit toegepast worden op tussentaal ?

0 wat probeer ik in deze lezing te doen ?

0.2 stappen:

de modellen

de feiten m.b.t. tussentaal

de modellen in de beoordeling van tussentaal

de modellen in de verklaring van tussentaal

1 welke ideologische basismodellen i.v.m. taalvariatie kunnen we onderscheiden ?

1.1 het rationalistische model

- taal is een instrument voor communicatie
- taalvariatie is ongewenst, als hinderpaal voor optimale communicatie
- deelname aan de communicatie van de gemeenschap is democratisch, emancipatoir, participatoir
- vandaar: codificatie van de gemeenschappelijke taal en opvoeding in die taal ondersteunen die gemeenschapsvormende communicatie

1.2 het romantische model

- taal is een vorm van identiteitsexpressie
- taalvariatie is gewenst, als uitdrukking van individuele of culturele diversiteit
- democratische communicatie veronderstelt respect voor diversiteit en individuele vrijheid
- vandaar: codificatie van een gemeenschappelijke taal en opvoeding in die taal onderdrukken het spontane en authentieke taalgebruik

1.3 de dialectische relatie tussen de modellen

de antithese wordt versterkt door dialectische effecten

Dialektik der Aufklärung: de emancipatoire intentie leidt via autoritaire opvoedingssystemen tot discriminatie en achterstelling

‘Dialektik der Romantik’: ongelijkheid wordt gemaskeerd als vrijheid; het pleidooi voor individueel respect leidt via het wegvallen van opvoedingsstimulansen tot niet-emancipatie

2 welke transformaties ondergaan die modellen in de loop van de geschiedenis ?

2.1 de nationalistische transformatie

beide antithetische modellen kunnen een synthetische coalitie aangaan wanneer de focus komt te liggen op de **natie**

- als drager van een (geconstrueerde) identiteit
- als feitelijke locus van sociopolitieke interactie

2.1 de nationalistische transformatie

beide antithetische modellen kunnen een synthetische coalitie aangaan wanneer de focus komt te liggen op de **natie**

- als drager van een (geconstrueerde) identiteit
- als feitelijke locus van sociopolitieke interactie

waarom dit niet helemaal werkt: het nationalistische afbakeningsprobleem --- welke groep heeft natiewaarde ?

2.2 de postmoderne transformatie

beide antithetische modellen kunnen een synthetische coalitie aangaan wanneer de focus komt te liggen op **meertaligheid**

- als expressie van een meervoudige identiteit
- als instrument van functionele specialisatie

2.2 de postmoderne transformatie

beide antithetische modellen kunnen een synthetische coalitie aangaan wanneer de focus komt te liggen op **meertaligheid**

- als expressie van een meervoudige identiteit
- als instrument van functionele specialisatie

waarom dit niet helemaal werkt: het postmoderne afbakeningsprobleem --- welke taal voor welke functie ?

	18th century: the archetypal models	19th century: the nationalist transformation	late 20th century: the postmodern transformation
the rationalist position	the common language as an instrument of political, cultural and educational participation	the nation as the basis of a liberal democracy	diversity and multilingualism as functional specialization
the romantic position	language as an expression of individual identity; the imposed standard language as a discrimination of specific identities	the nation as a focus of cultural or ethnic identity	diversity and multilingualism as the expression of fragmented and flexible identities
the tension between both positions	opposition between the models, enhanced by dialectic effects	demarcation of relevant group: conflict between nation states and ethnic/cultural groups	demarcation of relevant functions: what is the exact shape of the functional specialization?

3 wat weten we over TS ?

3.1 TS is informeel Belgisch Nederlands [Colloquial Belgian Dutch]

aanwijzingen

(cf. Geeraerts, Grondelaers & Speelman 1999

+ follow-upstudies

+ diss De Sutter, Tummers, Plevoets, Impe, Ruetten):

a) objectieve distributie over gebruikssituaties

b) subjectieve attitudinale evaluaties

3.2 a fortiori, TS is Belgisch Nederlands

nuancerende aanvulling:

het is niet de enige vorm van Belgisch Nederlands;

BN neemt de vorm aan van een continuüm waarvan TS niet de top is, en waarvan de top duidelijk verschilt van het Nederlandse Nederlands

3.3 a fortiori, TS is informeel Nederlands

nuancerende aanvulling:

TS staat verder af van ST dan vergelijkbare strata in NL

m.a.w. ST in VL (SBN) heeft een geringere situationele

distributie dan vergelijkbare strata in NL

(de 'Vlaamse taalkloof')

4 spelen rationalistische en romantische modellen een rol bij de beoordeling van TS ?

4.0 de twee basiskenmerken van TS roepen ideologisch
verschillende perspectieven op

'Belgisch Nederlands': een identiteitsgerelateerd
perspectief

-> een romantisch model: identitaire geschiktheid

'informeel': een situationeel perspectief

-> een rationalistisch model: situationele geschiktheid

maar: beide modellen spelen een rol in beide perspectieven

4.1 TS is slecht omdat het Belgisch Nederlands is
opkomst van TS wijst (helaas) op het falen van de
traditionele uniformistische taalpolitiek

4.1 TS is slecht omdat het Belgisch Nederlands is
opkomst van TS wijst (helaas) op het falen van de
traditionele uniformistische taalpolitiek

4.1.1. argumenten:

romantisch: uitdrukking van een Groot-Dietse identiteit

rationalistisch: efficiëntie (en dwingendheid) van een
beschikbare, gecodificeerde norm

rationalistisch: maximalisatie van de communicatieve basis

4.1 TS is slecht omdat het Belgisch Nederlands is
opkomst van TS wijst (helaas) op het falen van de
traditionele uniformistische taalpolitiek

4.1.2 probleem:

who cares ?

4.2 TS is goed omdat het Belgisch Nederlands is
opkomst van TS wijst op het falen van de traditionele
uniformistische taalpolitiek
(Deprez: Vlamingen zijn geen Hollanders)

4.2 TS is goed omdat het Belgisch Nederlands is
opkomst van TS wijst op het falen van de traditionele
uniformistische taalpolitiek
(Deprez: Vlamingen zijn geen Hollanders)

4.2.1 argumenten:

romantisch: een geschiktere identiteitskeuze dan de Groot-
Nederlandse

rationalistisch: de feitelijke communicatie gebeurt
dominant binnen VL, niet tussen VL en NL

4.2 TS is goed omdat het Belgisch Nederlands is
opkomst van TS wijst op het falen van de traditionele
uniformistische taalpolitiek
(Deprez: Vlamingen zijn geen Hollanders)

4.2.2 probleem:

maar is de taalkloof, de specifieke stratigrafie van het
BN, gunstig voor de taalgebruiker ?

4.3 TS is goed omdat het informeel is
uitbreiden van het functionele repertoire wijst op
groeierende taalzekerheid

4.3 TS is goed omdat het informeel is
uitbreiden van het functionele repertoire wijst op
groeierende taalzekerheid

4.3.1 argumenten:

romantisch: spontaneïteit en authenticiteit

romantisch: postmoderne vermenigvuldiging der identiteiten

rationalistisch: functionele uitbreiding van het repertoire

4.3 TS is goed omdat het informeel is
uitbreiden van het functionele repertoire wijst op
groeierende taalzekerheid

4.3.2 probleem:

maar wat als de taalkloof het repertoire zou verzwakken,
door toegang tot SBN te bemoeilijken ?

4.4 TS is slecht omdat het (té) informeel is
de taalkloof verzwakt het repertoire door toegang tot SBN
te bemoeilijken

4.4 TS is slecht omdat het (té) informeel is

de taalkloof verzwakt het repertoire door toegang tot SBN
te bemoeilijken

4.4.1 argumenten:

rationalistisch: rem op emancipatoire repertoire-
uitbreiding

romantisch: ?

4.4 TS is slecht omdat het (té) informeel is
de taalkloof verzwakt het repertoire door toegang tot SBN
te bemoeilijken

4.4.2 probleem:

hoe weten we dat eigenlijk ?

5 tussen(taal)spel - waar staat De Manke Usurpator ?

(niet behandeld)

6 spelen rationalistische en romantische modellen een rol bij het ontstaan van TS ?

6.0 stadia in de recente standaardisering van het BN:

1950-1980 expansie van SBN

-> 'Belgisch Nederlands'

1980-2010 expansie van TS, vertraging van expansie van SBN

-> 'informeel Belgisch Nederlands'

6.1 de evolutie 1950-1980 is een moderniseringsproces
vorming van een geïndustrialiseerde, internationaal
georiënteerde (sub)natiestaat
met breed sociologisch gedragen standaardiseringsbeweging
(dus niet zo geforceerd als de focus op 'zeg wel, zeg
niet'-taalpolitiek suggereert: de voorgestelde norm mag
ongeschikt geweest zijn, de keuze voor standaardtaligheid
als zodanig was algemeen)

6.1 de evolutie 1950-1980 is een moderniseringsproces

-> relevantie van het nationalistische model:

taal als uitdrukking (romantisch) en instrument
(rationalistisch) van (sub)natievorming

cf. Wilfried Martens

6.2 de evolutie 1980-2010 is een
postmoderniseringsproces

internationale culturele verschuiving naar informalisering
en multiculturaliteit

(cf. Poldernederlands)

6.2 de evolutie 1980-2010 is een
postmoderniseringsproces

-> relevantie van het postmoderne model:

taalvariatie als uitdrukking van meervoudige identiteiten,
en als instrument van meervoudige rollen

6.3 de extreme vorm van informalisering in VL kan dan verklaard worden

1° door een temporele factor:

de postmodernisering zet in op een moment dat de modernisering nog niet voltooid is

6.3 de extreme vorm van informalisering in VL kan dan verklaard worden

2° en/of door een culturele factor:

de specifieke sociaal-psychologische rol die met het gebruik van een algemene taal samengaat, is in VL nooit sterk geweest

dit zou zelf in verband gebracht kunnen worden met

- een politieke geschiedenis met een externe hogere overheid

- een religieuze geschiedenis met een grote marge tussen norm en gedrag

6.3 de extreme vorm van informalisering in VL kan dan verklaard worden

2° en/of door een culturele factor:

de specifieke sociaal-psychologische rol die met het gebruik van een algemene taal samengaat, is in VL nooit sterk geweest

nuancerende aanvulling:

dit is niet zo makkelijk te bewijzen, maar meer (en beter) sociaal-psychologisch onderzoek à la Hofstede zou hierop licht kunnen werpen

7. wat heb ik betoogd ?

7.1 het onderscheid tussen een rationalistisch en een romantisch model van taalvariatie zorgt op zich niet

- voor een definitieve evaluatie van de situatie
- voor een betrouwbare voorspelling van de toekomstige evolutie

7.2 het onderscheid tussen een rationalistisch en een romantisch model van taalvariatie helpt wel

- om de argumenten te begrijpen die in het taalpolitieke debat gebruikt worden
- om de processen te begrijpen die de evolutie gestuurd hebben